

بررسی نقش اخلاق حرفه ای و اسلامی معلمان معارف در اثرگذاری معارف دینی در دانش آموزان متوسطه شهر ایزده

لیلا کریمی اصل

کارشناسی معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایزده

زینب کریمی اصل^۱

کارشناسی معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایزده

چکیده

یکی از مهم ترین اهداف آموزش و پرورش که در سند تحول بنیادین نیز به آن اشاره شده، تقویت هویت دینی دانش آموزان با استناد بر تعالیم و معارف دینی و اسلامی است که این مهم بیشتر بر روی دوش معلمان معارف اسلامی می باشد. با دانستن این موضوع، پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش اخلاق معلمان معارف اسلامی و میزان تاثیرپذیری آن بر فراگیری معارف توسط دانش آموزان می پردازد. در این پژوهش علاوه بر تعیین و تعریف اخلاق حرفه ای و اسلامی از منظر دانشگاهیان، از روش کتابخانه ای و بوسیله پرسشنامه خودساخته که به تایید متخصصین اهل فن رسیده به روش میدانی میزان تاثیرپذیری را آزمایش می شود. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانش آموزان و معلمان معارف شهرستان ایزده بودند که به صورت نمونه گیری تصادفی خوشه ای ۲۱۰ نفر دانش آموز از سه مدرسه با ۳ معلم انتخاب شدند. نتایج پژوهش نشان داد که خوش اخلاقی معلم و همچنین صداقت و آراستگی بیشتر از عوامل دیگر در فراگیری و الگوپذیری دانش آموزان موثر است. **واژگان کلیدی:** دبیران معارف، دانش آموزان، اخلاق حرفه ای، تاثیرپذیری، خوش اخلاقی، آراستگی

^۱ نویسنده مسئول: zeynab.karimi8311@gmail.com

مقدمه

حضرت علی (ع) میفرماید: "ای مردم! بدانید که کمال کمال دین، یاد گرفتن معارف و عمل به آن است". (کافی، جلد ۱: ص ۳۰). ارزش ها و باورهای دینی انسان را در مسیر درست هدایت می کند و تمایلات او را کنترل می کند و افرادی را برای جامعه تربیت می کند که بتوانند کشور خود را رشد دهند. تربیت دینی شکوفایی قوای انسانی به صورت متوازن، هماهنگ و در چارچوب ارزش های الهی است. بر این اساس رشد و تثبیت باورهای دینی در جامعه به طور کلی و به ویژه در مورد دانش آموزان، در درون نظام آموزشی یکی از مسائل اساسی و مهم کشور است. نهادهای مختلف می توانند در درونی کردن ارزش های دینی نقش داشته باشند. اما اهمیت مراکز آموزشی بسیار بالاست به ویژه اینکه در جمهوری اسلامی ایران به مدارس و تربیت دینی به ویژه در دوره متوسطه اهمیت ویژه ای داده می شود زیرا مراحل اولیه رشد و رشد شخصیت در دوران نوجوانی شکل می گیرد. و گاهی برای تمام عمر ثابت می ماند. همچنین بیش از هر زمان دیگری باید به فکر مؤثرترین روش های پرورش و تقویت احساس دینی و رفتار خداجویانه در بین جوانان کشورمان باشیم. واضح است که مدرسه یکی از مکان هایی است که ساعت های زیادی از وقت نوجوانان را می گیرد. اگر فضای مدرسه و مدیران و مربیان آموزشی به گونه ای شکل بگیرد که باورهای نوجوانان را اصلاح کنند، کمک زیادی به اعتلای روحیه خداجویی جوانان خواهند کرد. هدایت نوجوان در مسیر رشد و سیراب کردن روح تشنه معنویت او از اهداف مدارس است. هدف اصلی در تربیت دینی به خاطر سپاری اصطلاحات و ... نیست، بلکه پیدایش تغییرات اساسی در احساس، ارزش نگر و تقویت باورهای دانش آموزان در مورد خود، دیگران، پدیده ها، لطف و رحمت خدا و نظم جهان و ... تا بتواند نحوه ی رفتار خود را با خود و با جهان تنظیم کند.

سوالات پژوهش

اخلاق حرفه ای و اسلامی معلمان بر اساس قرآن و احادیث شامل چه مواردی می باشد؟
برخورداری معلمان از شاخصها و ویژگی های قرآنی چه رابطه ای با اثرگذاری روش های انتقال معارف دینی به دانش آموزان دارد؟

اهمیت تحقیق

افرادی که دارای موقعیت مهم، موفقیت زیاد، دانش و تخصص بالا و یا دارای تعالی معنوی هستند، غالباً نظر دیگران را به خود جلب می کنند و برای آنان سرمشق می شوند. خوشبختانه در نظر دانش آموزان، غالباً معلمان دارای این ویژگی ها - یا برخی از آنها - هستند. با توجه به اهمیت و نقش انکارناپذیری که برای الگوپذیری ذکر شده است، در این مقاله به بررسی نقش شخصیت و رفتارهای اخلاقی دبیران معارف اسلامی در الگوپذیری دانش آموزان مقطع متوسطه و تعیین میزان اهمیت هر کدام از شاخص های مطرح شده و موثر در الگوپذیری مانند میزان تحصیلات، میزان تجربه، آراستگی ظاهری، میزان توجه به آداب، سنن، اعتقادات دینی و شیوه تدریس دبیران پرداخته شده است.

آموزش و پرورش عوامل و عناصر آن در چگونگی انتقال مفاهیم دینی به دانش آموزان نقش اساسی و قابل تأمل است. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، اهتمام به تربیت مذهبی دانش آموزان در صدر برنامه های آموزش و پرورش قرار گرفت، تا آنان را برای زندگی در یک جامعه دینی آماده کند. در این زمینه، آموزش مذهبی دانش آموزان در محیط مدرسه مکمل آموزش اخلاقی مذهبی آنان در محیط خانواده و اجتماع است. از آنجاکه نهاد آموزش و پرورش به مدت دوازده سال به صورت دوسویه و رودررو ارتباط نزدیک و زنده با مخاطبان خود دارد، لذا هر طرح و برنامه آن در مطلوبیت یا عدم مطلوبیت

شخصیت دانش آموزان و چگونگی شکل گیری اندیشه و باورها و رفتارهای ایشان نقش تعیین کننده دارد. نقد و بررسی یکایک عوامل مؤثر در فرآیند انتقال معارف دینی به دانش آموزان و اصلاح و بهینه سازی آنها از منظر قرآن کریم و سیره اهل بیت می تواند موجبات تحول و اثربخشی مطلوب تربیت دینی در آموزش و پرورش را فراهم آورد و بهره وری از سرمایه گذاری ها و منابع را افزایش دهد.

پیشینه پژوهش

پژوهش های دیگر شان می دهند که شخصیت معلم دینی و نقش بی نظیر او، در تربیت دینی بسیار مؤثر است. مراد از نقش معلم دینی در تربیت دینی عبارت است از: رفتارهای مورد انتظار و رفتارهای بالفعل معلمان دینی در مدارس در چارچوب فعالیت های نظام مند و برنامه ریزی شده نهادهای آموزشی و پرورشی به منظور اینکه بینش، منش و قالب های اسلامی را برای تحقق آن منش به دانش آموزان آموزش دهند، به گونه ای که در عمل هم به آنها پایبند باشند (داوودی، ۱۳۸۵)

علی اشرف حیدری (۱۳۹۴) نقش شخصیت و رفتارهای اخلاقی دبیران معارف اسلامی در الگوپذیری دانش آموزان مقطع متوسطه با نظرخواهی از دانش آموزان را بررسی کرد و به بررسی، شیوه درست و مؤثر برخورد و تعامل دبیران معارف اسلامی با دانش آموزان پرداخت. نتایج این پژوهش نشان داد که، خوش خلقی دبیران معارف اسلامی، از میان تمام عوامل ذکر شده مؤثر در الگوپذیری دانش آموزان، بالاترین میزان تأثیرگذاری را دارد.

رحمت شایسته فر (۱۳۹۱) اخلاق حرفه ای معلمی و تأثیر نگرش صحیح در پرورش متربی را بررسی کرد که به روش کتابخانه نتیجه گیری کرد که مهمترین چیزی که معلمان و مربیان را به عوامل کارآمد برای تربیت متربی در شأن نظام اسلامی تبدیل میکند تغییر نگرش آنان درباره موضوعات اساسی جهان هستی است.

عابدی و منادی (۱۳۹۴) دیدگاه دانش آموزان دبیرستانی پیرامون منابع تأثیرگذار بر هویت دینی شان را با هدف، شناسایی عوامل تأثیرگذار بر شکل گیری هویت دینی دانش آموزان شهرستان کرج با روش ترکیبی از نوع کمی و کیفی و با ابزار پژوهش، پرسش نامه و مصاحبه انجام داده. یافته های حاصل از تحلیل مصاحبه های به عمل آمده از نمونه پژوهش، نشان دهنده تأثیر ۱- مدرسه با مقوله های معلم و ویژگیهای او، فعالیت های پرورشی و برنامه درسی؛ ۲- خانواده با مقوله های سطح فرهنگی اقتصادی، میزان دینداری، نوع شغل و ...؛ ۳- عوامل اجتماعی با مقوله های رسانه ها، برنامه های فرهنگی مساجد، مسئولان کشوری و هیئتهای مذهبی، در شکل گیری هویت دینی دانش آموزان است.

اما تمایز این پروژه پیمایشی بودن پژوهش است که بصورت کتابخانه ای اخلاق حرفه ای و اسامی را تعیین و علاوه بر آن بصورت پرسشنامه و مصاحبه قست دوم پژوهش را برای بررسی تأثیر نقش اخلاق حرفه ای بر تربیت دینی دانش آموزان بررسی میکند. بیان چگونگی اثرگذاری روش تدریس و برخورد معلم و بر پذیرش مشتاقانه معارف دینی توسط نوجوانان و جوانان از منظر قرآن و حدیث، بیان رابطه بین روش انتقال معارف دینی و افزایش باورپذیری مشتاقانه دینی در نوجوانان و جوانان از منظر قرآن از ویژگی های این پژوهش میباشد.

زمینه های انتقال تربیت دینی به نوجوانان و جوانان از منظر قرآن و احادیث

یکی از محورهای مهم تربیت دینی، تقسیم مقطعی فرایند تربیت است. در این میان هر مقطع سنی ویژگی های خاص خود را دارد و راهبردهای تربیتی متناسب با این ویژگی را طلب می کند. قرآن و روایات اهل بیت مقاطع تربیت پذیری فرزند ان را تا جوانی به سه دوره ۷ ساله تقسیم کرده اند. برای هر دوره ویژگی هایی بیان فرموده اند که می توان از بطن آن ها به راه

کارهای تربیتی مناسب دست یافت. پیامبر گرامی اسلام در روایتی می فرمایند: فرزندان هفت سال بازی میکنند، هفت سال خواندن و نوشتن میآموزند و هفت سال سوم را به آموختن آموزههای دینی درباره حلال و حرام میگذرانند. «در روایت دیگری از آن حضرت آمده است فرمودند: فرزندان تا هفت سال آقا و بزرگند و هفت سال بنده و هفت سال وزیر است. امام صادق فرمود: بگذار فرزند تا هفت سالگی بازی کند و در هفت سال دوم او را پرورش و تأدیب کن و در هفت سال سوم خود را بیشتر به او ملزم کن - یعنی بیشتر مواظبش باش - اگر اصلاح و رستگار شد چه بهتر وگرنه پس از آن هیچ فایدهای ندارد.»

تأثیرپذیری شدید از مربی یکی از ویژگی های مربی در این سن است که تجربه بشری نیز آن را تأیید می کند. مربی در این سن تمایل شدیدی به تبعیت از مربی محبوب خود دارد. این روحیه حاصل اتکای عاطفی و شخصیتی مربی به مربی خود است. کودک در این سن سعی می کند کاملاً به پدر و مادر خود شباهت پیدا کند. مثلاً اگر پسر است سعی می کند مثل پدر لباس بپوشد و حرف زدن و رفتارهایش شبیه وی باشد و اگر دختر است مانند مادر و یا خواهرش کار خانه کند یا چادر مخصوص و سجاده داشته باشد. این روحیه کودک بهترین فرصت برای فضا سازی مثبت در خانواده البته به همراه عنصر مهم صیانت (کمبود آفت ها) است و در چنین فضایی می توان بسیاری از آداب فردی، خانوادگی، اجتماعی، عبادی، صیانتی و... را در نهاد مربی جانشین کرد. مانند طرز غذا خوردن، نظافت و بهداشت (آداب فردی) به کارگیری ضمیر جمع در سخن گفتن با بزرگترها، احترام به والدین (آداب خانوادگی) سالم کردن، خوش رو بودن، تند ی نکردن با دیگران، رعایت قوانین و احترام به حقوق مردم (آداب اجتماعی) نماز اول وقت، آداب روزه، آداب زیارت، مقدمات و تعقیبات نماز (آداب عبادی) نکته ای که در این سن باید به آن توجه کنیم این است که شرط بسیار مهم «الگوگیری» توسط مربی این است که منزلت و مرتبت مربی در نظر او نشکسته باشد. اگر شأن مربی در نزد مربی شکسته باشد چیزی از فرایند الگوپذیری باقی نمی ماند. در حقیقت این درست است که مربی (از جمله پدر و مادر) معصوم نیست و دارای عیب ها و نواقص متعددی است، اما فعال در این سن به صالح مربی است که این عیوب و نقایص در چشمش جلوه نکند. به عبارتی دیگر در تربیت دینی باید از فرصت مطلق گزایی این سن استفاده شود تا ارزش ها و آداب صحیحی که در مربی هست به مربی انتقال یابد.

روش های انتقال معارف دینی به نوجوانان و جوانان توسط معلم

معلم در کلاس همچون خورشید است. خورشید گرم کننده و روشن کننده زمین و رشد دهنده گیاه و گل و درخت است. معلم هم با محبت پاک و راستینش قلب دانش آموزان را گرم و عاقله مند می کند و با دانش و تجربه اش فکر آنها را باز و روشن میسازد و با اخلاق و رفتار معتدل و اطمینان بخش خود استعداد های فرزندان کشور خویش را رشد و کمال می بخشد. نگاه معلم می تواند بیان کننده افق عالی و هدف مقدس او در چگونگی انتقال معارف دینی به محصل خود باشد میتواند حکایت از حسن تفاهم و روح مسالمت آمیز او نسبت به شاگردان نماید میتواند سخنگوی خلوص نیت او و حسن سعادت طلبی او نسبت به شاگردش باشد. نقش معلم از تبدیل خاک به طال با ارزش تر است زیرا هر چند با تبدیل خاک به طال ارزش آن افزوده میگردد و ظاهری فریبنده و زیبا پیدا میکند ولی این ارزشمندی فقط جنبه مادی دارد و نمی تواند زمینه ساز ارزش های معنوی، انسانی و اخلاقی باشد. برعکس، معلم که مدیر کارگاه عمومی آموزش است می تواند با استفاده از فرصت طالبی و استثنایی فراگیری، یعنی از بدو ورود کودک به مدرسه تا سن هجده سالگی، خمیر مایه ی سرشت او را شکل دهد و نقش آفرین این کارگاه عظیم دوازده ساله باشد. «این معلمان هستند که با آموزش صحیح معارف دینی، خمیر مایه وجود آن ها را شکل می دهند تا افرادی متدین، متعهد، مدبر، با اخلاق و آرمان طلب بر اساس معیارهای قرآنی و سیره اهل بیت تحویل جامعه دهند» محد علی خردمندی (۱۳۸۶). این اتفاق مهم زمانی روی میدهد که ذهن دانش آموز کاملاً مستعد و آماده ی پذیرش هر تعلیم و تعلمی است او می خواهد یاد بگیرد، بنویسد، بخواند و با افقی روشن، پی به دنیا ی ناشناخته ها ببرد او می خواهد ساخته شود و بسازد و این معلم است که با شمع وجودش، مسیر راه را برایش روشن می کند و او را به آینده ای

سعادت‌مند رهنمون می‌سازد. «چه بسیار گفته ایم و شنیده ایم که تعلیم نقش انبیاست پس معلمان که وارثان انبیاء هستند، نه فقط با تدریس خود، بلکه با شخصیت خود روی دانش آموزان اثر می‌گذرانند و از آن‌ها شخصیت‌هایی ماندگار و طولانی به جای می‌گذارند، شخصیت‌هایی که جامعه را بسوی رشد و ترقی و الهی شدن سوق می‌دهند و برای مردمشان افتخار آفرین خواهند بود. گاهی نقش معلمان از پدر و مادر نیز با ارزش تر است، زیرا شکل دهندگان اصلی شخصیت انسانها هستند. (زهره حاجی بابایی ۱۳۸۷) تمام بزرگان ایران اسالمی، در عرصه های دینی، فرهنگ، هنر، سیاست، و اجتماع و... که از خود نامی ماندگار بر صفحه ی تاریخ بر جا گذاشته اند، همه و همه در سایه تربیت و آموزش صحیح همین معلمان دلسوز، پرورش یافت ه اند. این معلم است که پا به پای دانش آموز پیش میرود، قلم را در دستان ناتوان او قرار می دهد و الفبای زندگی را به او می آموزد، الفبایی که با واژه عشق شروع میشود، با واژه امید ادامه می یابد و با واژه کمال به پایان می رسد، کمالی که همانا ارزش بخشیدن به شخصیت وجودی اوست وجودی اصلحگر، دیندار، دانشمند و فرهیخته و با تدبیر. اوست که زنگار جهل و نادانی را از وجود انسان می زداید و افق روشن علم و دانایی را در برابر دیدگان او قرار می دهد. این معلم است که با روحی نشأت گرفته از نور خداوندی و قداستی برخاسته از شغل معلمی وجود انسان را از عشق به اله و معبود سیراب می سازد و درس معرفت به او می آموزد و زالل دانایی را در درونش جاری می سازد تا از او انسان متخلق به اخلاق الهی بسازد، انسانی که روح تعهد، خودباوری، اخلاق و در نهایت تعبد و دین مداری را در جامعه پرورش دهد ارزش چنین انسانی از تمام طال ها و جواهرات دنیا بالاتر است، زیرا نه تنها وجود خودش با ارزش است بلکه می تواند منشأ خیرات و برکات دنیوی و معنوی زیادی در جامعه شود او با فضل و دانش خویش آینده ای سعادت‌مند و درخشان را در راستای نزدیک شدن به آرمان شهر مهدوی، برای کشورش رقم میزند. در کار گاه عمومی آموزش تنها میدان دار، معلم است که در حساس ترین نقطه ایستاده و با هنرمندی خاصی سعی دارد وجود نوجوان و جوان را به ماده ای با ارزش تبدیل کند، ماده ای ارزشمندی که هیچ محک و سنجشی قادر به تعیین ارزش آن نیست. این معلمان هستند که با آموزش صحیح معارف و مفاهیم دینی می توانند انسانهایی بزرگ در طراز عالمه طباطباییها، مطهری ها و بهجت ها... پرورش دهند که تاریخ فرداها را بسازند. «اگر با چشمانی واقع بینانه به تاریخ پر فراز و نشیب و افتخار آفرین ایران اسالمی بنگریم، خواهیم دید، تمام کسانی که از ارزش های پاک انسانی دفاع کرده اند و به طریقی در خدمت مردم و تحقق ارزشهای اسالمی و دینی بوده اند، همگی تربیت یافتگان معلمان بزرگ بوده اند که با وجود با ارزش خود، به دیگران ارزش بخشیدند» (حسین دهنوی، ۱۳۸۲) در فضیلت و مرتبت علم و دانش و تعلیم و تربیت همین بس که نام صاحبان علم در کنار نام خداوند و فرشتگان او یاد گردیده و خداوند، شهادت صاحبان علم را تالی شهادت خویش و مالئکه بر شمرده است.

الزامات اخلاق حرفه ای معلم

- از منظر دانشگاهیان
- به طور کلی در ارتباط با کارکرد آموزشی باید گفت رعایت اخلاق آموزشی تضمین کننده ی فرایند یاددهی - یادگیری است. دانشگاه های بسیاری از کشورها در راستای فراهم کردن یک مجموعه از ضوابط و استانداردهای اخلاقی که همه ی افراد به آن معتقد باشند و افزایش پایبندی به اصول حرفه، برای بخش آموزش به ویژه شاغلین حرفه ی معلمی یک مجموعه راهنما از کدهای اخلاقی تدوین کرده اند. به عنوان نمونه از نظر انجمن معلمان آمریکایی، معلمان موظفند آموزش دهند که زمینه ی تکامل استعداد و توانایی بالقوه ی همه ی دانش آموزان را فراهم نمایند. این انجمن معتقد است معلمان باید متعهد به قوانین و کوشش و پشتکار، مسؤولیت پذیر، وظیفه شناس، وفادار، صداقت و راستی، احترام به قانون، احترام به دیگران باشند. (انجمن آموزش آمریکا، ۲۰۰۹)

- بطورکلی، اگر چه اصول اخلاق حرفه ای مربوط به شغل معلمی در موسسات آموزش عالی کشورهای مختلف، خاص و تابع قوانین هر کشور است اما غالباً در همه ی آنها اصول زیر دیده میشود: ۱- توانمندسازی دانش آموز ۲- ارتباط بی طرفانه با دانش آموز. ۳- رازدار ۴- احترام به همکاران ۵- تسلط به محتوا ۶- ارزشیابی معتبر دانش آموز ۷- عدالت ۸- تسلط به اصول آموزش: (معلمان دانشکده آتریو)
- کادوزیر (۲۰۰۲) درباره ی ویژگی های افرادی که اخلاق حرفه ای دارند موارد زیر را بیان می کند:
- مسئولیت پذیری: در این مورد فرد پاسخگوست و مسئولیت تصمیم ها و پیامدها و پیامدهای آن را می پاید؛ سرمشق دیگران است، حساس و اخلاق مدار است؛ به درستکاری و خوش نامی در کارش اهمیت می دهد؛ برای ادای تمام مسئولیت های خویش کوشاست و مسئولیتی را که بر عهده می گیرد، با تمام توان و خلوص نیت انجام می دهد.
- برتری جویی و رقابت طلبی سالم: در تمام موارد سعی می کند ممتاز باشد؛ اعتماد به نفس دارد؛ به مهارت بالایی در حرفه خود دست پیدا می کند؛ جدی و پرکار است؛ به درستکاری و خوش نامی در کارش اهمیت می دهد؛ برای ادای تمام مسئولیت های خویش کوشاست و مسئولیتی را که به عهده می گیرد، با تمام توان و خلوص نیت انجام می دهد.
- صداقت: مخالف ریاکاری و دورویی است؛ به ندای وجدان خود گوش فرا می دهد؛ در همه حال به شرافتمندی توجه می کند؛ شجاعت و با شهامت است.
- احترام به دیگران: به حقوق دیگران احترام می گذارد، به نظر دیگران احترام می گذارد؛ خوش قول و وقت شناس است؛ به دیگران حق تصمیم گیری می دهد؛ تنها منافع خود را مرجح نمی داند.
- رعایت و احترام نسبت به ارزش ها و هنجارهای اجتماعی: برای ارزش های اجتماعی احترام قائل است؛ در فعالیت های اجتماعی مشارکت می کند، به قوانیم اجتماعی احترام می گذارد؛ در برخورد با فرهنگ های دیگر معتصبانه عمل نمی کند.
- عدالت و انصاف: طرفدار حق است؛ در قضاوت تعصب ندارد؛ بیم افراد از لحاظ فرهنگی، طبقه اجتماعی و اقتصاد، نژاد و قومیت تبعیض قائل نمی شود.
- همدردی: با دیگران دلسوز و رحیم است؛ در مصائب دیگران شریک می شود و از آنان حمایت می کند؛ به احساسات دیگران توجه می کند؛ مشکلات دیگران را مشکل خود می داند.
- وفاداری: به وظایف خود متعهد است؛ رازدار دیگران است؛ معتمد است.
- از منظر قرآن و احادیث

جدول شماره ۱: شاخصه ها و مؤلفه های اخلاق حرفه ای در سازمان- از منظر قرآن کریم (گل وردی، ۱۳۹۲)

ردیف	عنوان	سوره	آیه
۱	آزاد اندیشی	انعام	۸۳-۸۶
۲	احساس مسئولیت	مومنون	۶۰
۳	انضباط کاری	نوح	۶۲
۴	پرهیز از دوباره کاری	نحل	۹۲
۵	نرم خویی و مهرورزی	آل عمران	۱۵۴

جدول شماره ۲: شاخصه‌ها و مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در سیره پیامبر اکرم (ص)

ردیف	عنوان
۱	تواضع
۲	تکریم ارباب رجوع
۳	رازداری
۴	خوش خلقی
۵	امانتداری
۶	گره‌گشایی از کار مردم
۷	خیرخواهی

جدول شماره ۳: شاخصه‌ها و مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای از منظر حضرت علی (ع)

ردیف	عنوان	منبع
۱	نظم	خطبه ۲۳۱ - نامه ۳۵-۵
۲	رازداری	خطبه ۲۱۱ - نامه‌های ۱۶ و ۴
۳	مسئولیت‌پذیری	خطبه ۴
۴	عدالت	خطبه ۲۱۱ - نامه‌های ۱۶ و ۴
۵	صداقت	حکمت ۴
۶	درستکاری	حکمت ۲

روش تحقیق

در این پژوهش، به منظور تحقق هدف‌های مطرح‌شده و با توجه به ماهیت موضوع، از روش تحقیق پیمایشی یا زمینه‌یابی که از نوع پژوهش‌های توصیفی و میدانی است، استفاده شده است. یعنی علاوه بر تحقیق کتابخانه‌ای جهت تبیین اخلاق حرفه‌ای از منظر اسلام و دانش‌گاہیان به روش میدانی جهت پاسخ به سوال دوم تاثیر اخلاق حرفه‌ای در کلاس را بر تربیت دینی دانش‌آموزان آزموده است. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانش‌آموزان متوسطه شهرستان ایده بودند و نمونه ما که بصورت خوشه‌ای انتخاب شد ۲۱۰ نفر از دانش‌آموزان سه مدرسه با سه معلم متفاوت می‌باشد.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات

برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز، افزون بر مطالعات کتابخانه‌ای که به منظور دستیابی به ادبیات نظری و پیشینه پژوهش انجام شد، در مرحله میدانی پژوهش از طریق اجرای پرسش‌نامه محقق‌ساخته اقدام شد که در تهیه و تنظیم آن کوشیده‌ایم با استفاده از دیدگاه‌های ناقده استاد راهنما و چند نفر از صاحب‌نظران، به گونه‌ای تنظیم شود که دربردارنده روایی ظاهری و پوشش‌دهنده اهداف پژوهش و متناسب با آزمون فرضیه‌های پژوهش باشد. برای تحلیل داده‌ها و اطلاعات به دست آمده، از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی و برای تحلیل داده‌های آماری و بررسی فرضیه‌های پژوهش، از نرم‌افزار آماری SPSS استفاده شده است.

نتایج

بین میزان توجه و پایبندی دبیران دین و زندگی به آداب، سنن و اعتقادات دینی و مذهبی و سطح تأثیرپذیری دانش آموزان مقطع متوسطه رابطه وجود ندارد.

ابین میزان توجه و پایبندی دبیران دین و زندگی به آداب، سنن و اعتقادات دینی و مذهبی و سطح تأثیرپذیری دانش آموزان مقطع متوسطه رابطه وجود دارد.

از آنجا که متغیرهای میزان توجه و پایبندی دبیران و تأثیرپذیری دانش آموزان، از نوع رتبه ای مقوله ای میباشند، برای بررسی رابطه بین این دو متغیر، از آزمون استقلال مجذور خی استفاده، و نتایج آن در جدولهای زیر آورده شده است.

Test Statistics

	The degree of influence	religious
Chi-Square	18.429 ^a	16.000 ^a
df	2	2
Asymp. Sig.	.000	.000

با توجه به نتایج جدول، چون مقدار بدست آمده از مجذور خی ۱۸ در سطح ۰.۰۵ و با درجه آزادی ۲ از مجذور جدول بیشتر است نتیجه میگیریم که بین فراوانی های مشاهده شده تفاوت معنادار وجود دارد در نتیجه فرضیه ۰ رد و فرضیه ۱ مورد تایید است.

بین میزان توجه و پایبندی دبیران دین و زندگی به آراستگی و سطح تأثیرپذیری دانش آموزان مقطع متوسطه رابطه وجود ندارد.

ابین میزان توجه و پایبندی دبیران دین و زندگی به آراستگی و سطح تأثیرپذیری دانش آموزان مقطع متوسطه رابطه وجود دارد.

از آنجا که متغیرهای میزان توجه و پایبندی دبیران و تأثیرپذیری دانش آموزان، از نوع رتبه ای مقوله ای میباشند، برای بررسی رابطه بین این دو متغیر، از آزمون استقلال مجذور خی استفاده، و نتایج آن در جدولهای زیر آورده شده است.

Test Statistics

	The degree of influence	adornment
Chi-Square	15.857 ^a	5.571 ^a
df	2	2
Asymp. Sig.	.000	.062

با توجه به نتایج جدول، چون مقدار بدست آمده از مجذور خی ۱۵ در سطح ۰.۰۵ و با درجه آزادی ۲ از مجذور جدول بیشتر است نتیجه میگیریم که بین فراوانی های مشاهده شده تفاوت معنادار وجود دارد در نتیجه فرضیه ۰ رد و فرضیه ۱ مورد تایید است.

* بین میزان توجه و پایبندی دبیران دین و زندگی به اخلاق نیک در کلاس و سطح تائیرپذیری دانش آموزان مقطع متوسطه رابطه وجود ندارد.

ابین میزان توجه و پایبندی دبیران دین و زندگی به اخلاق نیک و سطح تائیرپذیری دانش آموزان مقطع متوسطه رابطه وجود دارد.

از آنجا که متغیرهای میزان توجه و پایبندی دبیران و تائیرپذیری دانش آموزان، از نوع رتبه ای مقوله ای میباشند، برای بررسی رابطه بین این دو متغیر، از آزمون استقلال مجذور خی استفاده، و نتایج آن در جدولهای زیر آورده شده است

Test Statistics

	moral	The degree of influence
Chi-Square	34.857 ^a	9.571 ^a
df	2	2
Asymp. Sig.	.000	.008

با توجه به نتایج جدول، چون مقدار بدست آمده از مجذور خی ۳۴ در سطح ۰.۰۰ و با درجه آزادی ۲ از مجذور جدول بیشتر است نتیجه میگیریم که بین فراوانی های مشاهده شده تفاوت معنادار وجود دارد در نتیجه فرضیه ۰ رد و فرضیه ۱ مورد تایید است.

نتیجه گیری و پیشنهادات

با جمع بندی نتایج آزمون فرضیه های این پژوهش می توان مهمترین رفتارهای اخلاقی دبیران معارف اسلامی موثر در تائیرپذیری دینی و اخلاقی دانش آموزان را به این ترتیب طبقه بندی کرد: ۱. خوش خلق بود دبیران معارف اسلامی ۲. توجه و پایبندی آنان به آداب، سنن و اعتقادات دینی دانش آموزان ۳. شیوه تدریس و چگونگی اداره کلاس توسط دبیر ۴. آراستگی ظاهری دبیر و رعایت بهداشت عمومی و فردی.

با مقایسه عوامل تائیرگذار در سطح الگوپذیری دانش آموزان در می یابیم که از بین تمام عوامل ذکر شده، خوش خلقی دبیران معارف اسلامی دارای بالاترین میزان تائیرگذاری است و این خود اهمیت خوش خلقی و خوش رفتاری و شیوه برخورد دبیر معارف اسلامی با دانش آموز را میرساند. همچنین یافته های این پژوهش حاکی از آن است که دانش آموزان بیش از آنکه به مدرک تحصیلی، رشته تحصیلی، تجربه دبیر و شیوه تدریس وی توجه نمایند، به اخلاق، منش، خوشرویی و چگونگی احترام به شخصیت خود توسط دبیر توجه دارند. خوش اخلاقی دبیر شامل رعایت احترام متقابل، مهربانی و دلسوزی نسبت به دانش آموزان، صداقت و درستکاری می باشد. بعد از خوش خلقی دبیر، پایبندی دبیر به آداب، سنن، اعتقادات دانش آموز و انجام فرایض و مناسک دینی در عمل نه فقط در گفتار، از مهمترین رفتارهای دبیران معارف می باشد که برای دانش آموزان از نقش تائیرپذیری برخوردار است. به عبارت دیگر، برای دانش آموز، شرکت دبیر معارف اسلامی در مناسک دینی مانند نماز جماعت، ایام الله و مراسم مذهبی مهم است و در این موارد از دبیر خود تائیر میپذیرند و این خود وظیفه خطیر دبیر را برای چگونگی حضور در جامعه و مراسم اجتماعی، رعایت شعایر دینی و پایبندی به اعتقادات، سنن و آموزه های دینی حساس تر میکند. همچنین دبیران معارف اسلامی باید بدانند برای تائیرگذاری بیشتر بر اخلاق دانش آموزان، ضمن رعایت بهداشت فردی و عمومی، ظاهری آراسته و متناسب با شغل معلمی داشته باشند.

منابع

- قرآن کریم
نهج البلاغه.
ایبالفداء، اسماعیل، تفسیر ابن کثیر، چ اول، بیروت، دارالجلبل، ۱۴۰۸ق.
افروز، غالمعلی، روشهای پرورش احساس مذهبی نماز در کودکان و نوجوانان، چ یازدهم، تهران، انجمن اولیا و مربیان، ۱۳۸۶ش.
آلوسی، بغدادی، تفسیر روحالمعانی فیالتفسیرالعظیم و السبعالمثانی، چ چهارم، بیروت، م. ۱۹۸۵ / ق ۱۴۰۵.
آمدی، عبدالواحدبن محمد تمیمی، غررالاحکم و دررالکلم، قم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۶۶ش.
باهنر، ناصر، آموزش مفاهیم دینی، همگام با روانشناسی رشد، شرکت چاپ و نشر بینالملل، ش.
بخاری، محمدبن اسماعیل، صحیح بخاری، بیروت، نشر دارالمعرفه، بیتا.
بیضاوی، ابوسعید عبداهلل بن عمر بن محمد شیرازی، تفسیر بیضاوی، بیروت، مؤسس‌ه‌العلمی، ۱۴۱۰ق.
پورعلی فرد، محمدمهدی، روش تربیتی دینی نسل جوان و نوجوان، چ اول، انتشارات شاکر، ۱۳۷۹ش.
جعفری، محمدتقی، تعلیم و تربیت اسلامی، چ اول، تهران، پیام آزادی، ۱۳۷۸ش.
حاجی دهآبادی، محمدعلی، درآمدی بر نظام تربیتی اسلام، چ اول، قم، دفتر تحقیقات و تدوین متون درسی، ۱۳۷۷ش. ۱۱
حجتی، محمدباقر، اسلام و تعلیم و تربیت، قم، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۷ش.
حر عاملی، وسائل الشیعه، قم، مؤسس‌ه‌اللیت،: ۱۴۰۹ق. ۱۳
حرانی، حسنبن شعبه، تحفالعقول عن آل الرسول، چ دوم، قم، انتشارات جامعه مدرسین، ۱۴۰۴ق.
حسین زاده، محمد، معرفتشناسی، قم، مؤسس‌ه‌آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ش ۱۳۷۹ ۱۵. حسین زبیدی، سید محمد مرتضی، تاجالعروس من جواهرالقاموس، چ اول، کویت، دارالهدایه، ۱۴۰۸ق.
حکیمی، محمد و محمدرضا و محمدعلی، الحیاء، ترجمه‌ی محمد آرام، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۶۳ش.
خزایی، محمد، اعلم قرآن، چ ششم، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۸۰ش.
خسرو باقری، نگاهی دوباره به تعلیم و تربیت اسلامی، تهران، انتشارات مدرسه، ۱۳۷۴ش.
دانش پژوه، منوچهر، اثبات وجود خدا، تهران، نشر پیروز، ۱۳۵۴ش.
داودی، محمد، تربیت دینی، چ دوم، نشر پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۴ش.
دیلمی، حسنبن محمد، ارشادالقلوب، چ چهارم، بیروت، مؤسس‌ه‌العلمی، ۱۳۸۹ش.